

Butün ülkelerin
proleterleri birleşin!

harkâren hemü
velâtan vekbin!

İŞÇİNİN SESİ

Tutuklu yoldaşlar,
söz halkımızın omurgasıdır!

Yıl:8, Sayı:193
5 Nisan 1982

ÇEK - AL

Faşist devlet düzenine yasal örnekler

Ahmet Tutkun, İstanbul

*Aşağıdaki yazı, faşist cuntanın çıkardığı bazı yasaları ele alıyor,
bu yasalarla devlet işleyişinin nasıl değiştiğini örnekliyor.*

Yazıdaki somut bilgiler iki açıdan önem taşımaktadır.

*Birincisi, Türkiye devletinde faşist denmesine yetecek kadar
değişiklik olmadığını ileri süren görüşlere
somut verilerle yanıt içermesidir.*

*İkincisi, faşist cuntayı yurt dışında sergileme
çalışmalarında çok yararlı malzeme içermesidir.*

Anayasanın nasıl olacağı üzerine tartışmaların yoğunlaştığı son günlerde burjuvazinin ideologları (M. Toker-N. Ilıcak, vs.) kamuoyu oluşturma çabalarında yarışıyorlar. Bu tartışmalar içinde öne sürülen, hazırlanan anayasanın kabul edilmemesi halinde ne olacağı gibi sorulara (Avrupa Konseyi'nce sorulan sorulardan) faşist cuntanın kukla Danışma Meclisi üyeleri cevap bulmakta güçlük çekiyorlar.

Faşist cunta bir taraftan göstermelik anayasasını hazırlarken diğer taraftan kendi yapısını koruyacak olan temel yasaları birbiri ardına *Resmî Gazete*'de

yayın ediyor. Bu yasaların anayasaya aykırı olabileceğini bir an bile aklından geçirmiyor, çünkü anayasa minareye kılıf olacaktır. Halkın iradesine aykırı olarak çıkartılan dizi dizi faşist yasayı özetlemekten öteye geçmeyecektir. Anayasanın nasıl olacağı bellidir.

Anayasanın nasıl önceden belirlendiğine bir örnek verelim:

Yürütmeyi denetim altında tutacak olan yargı organı Danıştay yerle ediliyor. Bundan sonra yürütmenin denetlenmesine (kuvvetler ayrılığı) tahammül olmayacaktır. Çünkü şu anda faşist cunta kendi eylem ve işlemlerinden

hiçbirinin denetlenemeyeceğini peşinen kabul etmiştir:

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu madde 2, fıkra 3: Devlet Başkanlığının doğrudan doğruya yaptığı işlemler idari yargı denetimi dışındadır.

Aynı yasanın 27. maddesi, fıkra 9: Savaş halinde yürütmenin durdurulmasına karar verilemez.

Fıkra 10: Sıkıyönetim veya olağanüstü halin ilan edildiği bölgelerde görevli olan veya sonradan bu bölgelerde görevlendirilen kamu personeli hakkındaki yapılan idari işlemlere ilişkin davalar-

lerle, haklılığını ispat edeceğinizi belgeleri göndermeyebilir ve siz de hiçbir hakkınızı savunamaz hale gelirsiniz.

Biz bu yazıda hak savunma, bağımsız yargı vb. kavramlarını hep burjuva devlet sisteminin çerçevesi içinde kullanıyoruz. Bu sistemin kendi içinde karşılaştırmalar yapıyoruz. Bu kadarıyla bile şu ortaya çıkıyor:

Yukarıda özetlemeye çalıştığımız maddelerden, idarenin yargı erkini ne derece elinde tuttuğu, bundan böyle de yargı organlarının burjuva anlamda bağımsızlığından bile söz etmenin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

II.

İdare Mahkemeleri ve Yargılama Usulü yasaları

2575 sayılı Danıştay Yasası'nda yapılan değişikliğin yanı sıra, faşist cunta, halkın idare ile olan ihtilaflarının çokluğu nedeniyle işin içinden çıkabilmek için yeni bir uygulama getirerek, 2576 sayılı yasa ile "Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemeleri" diye yeni bir dizi mahkeme kurma yolunu seçmiştir.

Bölge İdare, İdare ve Vergi mahkemelerinin başlıca özelliği, ilk derece mahkemesi olarak idare ile olan ihtilafları çözmektir.

Bu yasa ile Danıştay, Temyiz Mahkemesi haline getirilmiştir. Ayrıca bu yasa "Vergi İtiraz ve Temyiz Komisyonları"nın kaldırarak "Vergi Mahkemeleri"nin kurulması hükmünü getirmiştir. Bu mahkemelerin bu şekilde kurulmasının bir diğer özelliği de, idarenin ihtiyaç duyduğu hallerde ayrıca yasa çıkarmaya gerek kalmadan yeni yeni mahkemeler kurabilmesi ve kurulmuş olan mahkemeleri kaldırabilmesidir. (madde 2) Bu mahkemelerin kuruluşu veya yargı çevrelerinin değiştirilmesi tamamen idarenin kendi denetimi altında olmaktadır. (İçişleri, Maliye ve Gümrük Tekel Bakanlığı'nın görüşleri alınarak Adalet Bakanlığı'nın önerisi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca karar verilir. Madde 2, Fıkra 3)

Faşist cunta bu mahkemelerin kadrolarının oluşumunu ve niteliğini gene kendi inisiyatifine almıştır. Görülmemiş bir yöntem getirerek (Programlarında hukuk veya hukuk bilgisine yer veren yüksek öğrenim kurumlarından mezun olmak koşulu gibi bir zorunlu ön koşul koyarak) kaymakamlar, başbakanlık yüksek denetleme kurulu üye ve uzmanları ile genel ve katma bütçeli daireler genel müdürleri, genel müdür yardımcıları ve daire başkanları, defterdar ve defterdar yardımcılar, vergi dairesi müdürleri, Gümrük ve Tekel Bakanlığı Gümrükler Genel Müdür ve yardımcıla-

rı, müşavirler, gümrük baş müdürleri, gümrük müdürleri ile kontrol genel müdürü ve yardımcılar ve bakanlık müfettişleri Adalet Bakanlığı'nca ilginin mensup olduğu kurumun görüşü alınarak Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca atanırlar.

Kısacası, idareye bağlılığını göstermiş kadrolar Bölge İdare, İdare ve Vergi mahkemelerine de atanabilecek, yargılama yapabilecek ve hüküm verecektir. Faşist cunta artık idari davaları (tabii idari dava kalmış ise) tamamen idarenin kendi kontrolü ile çözecektir. Yani hiç kimse Bölge İdare, İdare ve Vergi mahkemelerinde bundan böyle hakkını arama cesaretini gösteremeyecektir!

2577 sayılı yasaya gelince, bu yasa ile, Danıştay, Bölge İdare Mahkemesi, İdare ve Vergi mahkemelerinde yargılamanın nasıl yapılacağı konusunda "İdari Yargılama Usulü Kanunu" çıkarılmıştır. Böylece Danıştay, Bölge İdare Mahkemesi, İdare ve Vergi mahkemeleri ile getirilen idarenin eylem ve işlemlerinin "dokunulmazlığı" kuralı, yargılama usulü hakkındaki yasa ile daha bir güvence altına alınarak perçinleşmiştir. Daha önce yasaların niteliğini vurgulamak açısından değindiğimiz "devlet başkanının doğrudan doğruya yaptığı işlemler idari yargının denetimi dışındadır" maddesinin yanı sıra (madde 2/3) 2. maddenin 2. fıkrası ile bir de şu getirilmektedir:

İdari yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır. İdari mahkemeler yerindelik denetimi yapamazlar, yürütme görevinin kararlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya idarenin takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı veremezler.

Bu fıkra ile getirilen hüküm idari mahkemeleri kukla haline getirmiştir. Çünkü idari mahkemelerin yetkisi, sadece yapılan eylemin hukuka uygunluğu konusunda karar vermektir. İdarece yapılan eylem ve işlemin yerinde olup olmadığına karar veremezler. Bundan çıkan sonuç da şudur: İdari mahkemeler verilen bir kararın *esastan* doğru olup olmadığına bakamazlar. Ayrıca İdari Mahkemeler yanlış olarak yapılan bir idari eylemi, yol gösterici bir kararlar bozamazlar. En önemli yanı ise, idarenin takdir yetkisini kaldırarak biçimde karar veremeyecekleridir.

Örneğin, bir devlet memurunun amiri tarafından sol görüşlü olduğu gerekçesi ile işine son verilir, memurun hiçbir eylem veya işlemi yoktur. İdare, Bölge İdare ve Danıştaya açılacak davalarda, bu idari mahkemeler bu kişi için yapılan işlemin haksız olduğuna dayanarak karar

veremeyecektir. Çünkü bir memurun sol görüşlü olup olmadığının takdir yetkisi idareye (amirine) aittir. İdari mahkemeler de idarenin takdir yetkisini kısıtlayacak karar veremeyecektir.

Dava açma sürelerine gelince, idari davalarda dava açma süresi 90 günden 60 güne indirilmiştir. Vergi mahkemelerinde ise 30 gün ile sınırlandırılmıştır. Yani sürelerle de kişilerin hak aramaları sınırlandırılmıştır.

Önemi açısından "yürütmenin durdurulması" konusuna daha önce değinmiştik. Getirilen bu yapı ile her ne kadar yürütmenin durdurulmasına karar verilmesi zaten mümkün değilse de, faşist cunta buna rağmen ek önlemler getirmiştir. Eğer idarenin bir kararı hakkında yürütmenin durdurulmasına karar verilmiş ise, bu davanın 60 günde esastan karara bağlanması zorunluluğu getirilmiştir. Normal hali ile, açılan bir davada 1-2 yıldan önce karar verilmesi mümkün değil iken, idari mahkemeler bu konuda 60 günde karar vermeye zorlanmıştır.

İlginc bir konu da şudur: Hukukta genel olarak yetkili mahkeme işlemin yapıldığı yer mahkemesidir. Ancak madde 33/1'de getirilen hükümle, kamu personelinin atanması halinde yetki, yeni görev yeri mahkemesine verilmiştir. Çünkü, kamu görevlisi atandığı yere gitme zorunda bırakılacak, yürütmenin durdurulması kararını alsa bile ekonomik olarak birkaç kez ayrı bölgeye gidip gelemeyecektir. Böylece de dava açmayı kolay kolay göze alamayacaktır. Gene bu yasada da Anayasa Düzeni hakkındaki, faşist cuntanın eylem ve işlemlerinin dokunulmazlığını düzenleyen yasa hükümleri saklı tutulmuştur.

III.

Sonuç

Sonuç olarak uzun söze gerek yoktur. Belli başlı bazı maddelerini ele alarak değerlendirmeye çalıştığımız bu yasalarından görülmektedir ki, bundan sonra idarenin eylem ve işlemlerini yargının denetlemesi mümkün değildir. Artık tüm erk idarenin elinde toplanmıştır. İdarenin astığı astık kestiği kestiktir. Şu kısa değerlendirmemiz de göstermektedir ki "askersel cuntanın", "askersel yönetimin" adı faşisttir.

Oniki Eylül'den önce, Türkiye devleti burjuva anlamda bile güdük, topal, demokratik işleyişlere sahipti. Oniki Eylül'den sonra ise bunlar da kaldırılmış, tüm ipler idarenin elinde toplanmıştır.

Halkımızın demokratik özlemlerini ancak işçi sınıfımız karşılayabilir, karşılayacaktır.